

Теоријске основе опште стратегије

УДК 342.1

Проф. др Миланко Зорић, пуковник

Конституисање нове опште или државне стратегије научна је и друштвена потреба. Општа стратегија је вештина и наука о изградњи и ангажовању целокупне снаге и моћи једне државе, војног савеза и коалиције држава ради заштите и остваривања сопствених и заједничких вредности, интереса и циљева у миру и рату. То је самостална наука која синтетички проучава друштвене појаве и процесе, законитости и принципе у својим предметним областима, као и начине и средства реализације циљева и пројеката и програма државне политике.

Истовремено, општа стратегија је вештина управљања и инструмент државне политике, политичко-стратешко деловање државника и војсковођа и политика у извршењу. Обухвата, нарочито, државне и националне интересе и циљеве, изворе претњи и врсте опасности по националну и међународну безбедност, као и стратешке концепте, путеве и средства за остваривање и заштиту тих интереса и циљева. Њен смисао јесте опстанак и просперитет државе, оспособљавање вођства за стратешко управљање, као и изградња и јачање моралне снаге народа и оружане силе за одбрану отаџбине и слободе.

Утврђивање и спровођење оптималне опште стратегије, као научног система и синтезе економске, спољнополитичке, војне, научно-технолошке, информатичко-медијске и других врста стратегије, веома је значајна делатност државних органа и осталих институција сваке државе и нације.

Увод

Стратегија је вишезначан термин и вишедимензионалан појам, веома широког обима и садржаја. Примењује се како у сфери одбране и безбедности, тако и у политичкој, дипломатској, економској, научно-технолошкој сфери и другим областима друштвеног живота, као и у великим техничким и пословним системима. У вези с тим, постоје разне врсте стратегије, с различитим степеном општости. Општа или државна стратегија односи се на многоврсне друштвене појаве и људско деловање у њима, па се грана на посебне и појединачне стратегије у појединим предметним областима тесно повезаним с државном делатношћу. Општа стратегија је самостална и синтетичка наука, и истовремено умешност

или вештина државништва и инструмент државне политике, тј. скуп правила о оптималном управљању државом, стицању моћи и ангажавању расположивих снага и ресурса ради остваривања циљева политике.

Основе опште стратегије чине друштвене вредности, национални и државни интереси и циљеви, концепти и смернице, путеви и средства њиховог остваривања које утврђује политика. Савремена стратегија је веома сложена и противуречна, а карактеришу је пораст спорних концепција, теорија и појмова, сукоб противуречних гледишта о предмету и методи и другим конституенсима, о њеним филозофским и научним или теоријско-методолошким основама, о систематичности и односу према другим наукама и научним дисциплинама. Формулисање оптималне и дугорочне опште стратегије подразумева поуздане стратешке анализе, утврђивање циљева, концепата, снага и средстава, путева и начина решавања проблема из области спољне и унутрашње политике, одбране и безбедности и других подручја државне делатности која су предмет разматрања, а за њено остваривање у пракси или имплементацију неопходно је стваралачко деловање вођства и ефикасно функционисање система. Да би се изградила и реализовала ефикасна, ефективна и промишљена државна стратегија као општа теорија, концепција или програми и скуп правила о деловању највиших органа управљања једне земље или групе земаља, тј. о практичном понашању или радњама, неопходно је познавање политичких, економских, дипломатских, научних и технолошких и војностратешких прилика у савременом свету и праваца њиховог развоја. Општа стратегија је интердисциплинарна научна област којој је потребан интердисциплинарни приступ и стваралачко коришћење сазнања, концепата и метода политичке науке, економије, историје, права, социологије, примењене математике, техничких и других наука за решавање проблема из предметних области.

Различите дефиниције и поделе стратегије

Дефиниција стратегије зависи од становишта са којег се изучава и предметне области, а треба да одговара сврси у коју се користи. Различите дефиниције и теорије стратегије су резултат како субјективних научних перцепција и мисаоних рефлексја појединих аутора, тако и различитих услова њиховог настанка и еволуције, и традиција у појединим земљама. Под стратегијом се подразумева: 1) вештина војсковође, вештина ратовања, војна вештина и теорија те вештине, наука о вођењу војске, теорија (и највиша грана) ратне вештине, вештина управљања ратом, ратна политика или политика рата и филозофија рата; 2) део вештине управљања државом или умешност државништва, врста државне делатности или функција државне власти у појединим подручјима (економска, војна, политичка, дипломатска, безбедносна, научно-технолошка, и слично); 3) врста делатности и инструмент државне политике, стратешки процес и средство секторских политика у појединим областима; 4) стратегијска концепција, односно скуп идеја

и вредности, циљева и принципа, програма и пројеката, концепата и теорија којима се утврђују општи правци, путеви и средства развоја и јачања неке државе и друге политичке заједнице, транснационалне корпорације и другог привредног субјекта; 5) политичко-стратешко деловање, спровођење опште политичке и стратешке концепције путем системских активности (управљање, одлучивање, организовање, планирање, извођење, координација и контрола) и других метода, средстава и поступака; 6) наука или научна област, научна или научно-стручна дисциплина војне науке, односно општа војна наука, наука о рату и наставни предмет, и 7) вештина и наука примене моћи и силе у остваривању циљева опште политике, или политике у појединим сферама људске делатности. Постојање мноштва значења и назива за стратегију указује на различито поимање њене суштине, садржаја и предмета, и на тешкоће везане за њено конституисање.

Стратегија се према првој групи гледишта најчешће везује за силу и моћ, рат и друге оружане конфликте, државу и њене функције и делатности (економија, спољна политика, безбедност и одбрана, наука и технологија, просвета и култура). Најшире значење речи стратегија јесте оно према којем је стратегија вештина и наука о изградњи и примени целокупне снаге и моћи једне нације и државе, војног савеза и блока, коалиције држава или неке међународне организације ради заштите и остваривања сопствених и заједничких вредности и циљева у време мира, кризе и рата, или у сва три стања истовремено. Укратко, стратегија је вештина и наука припреме и употребе силе и моћи или претње силом у време мира, кризе и рата ради остваривања циљева политике.

У америчкој литератури реч стратегија се углавном везује за силу и државу, а користи се за науку и концепцију (наука, теорија, концепти, програми) и за спровођење политике и концепције путем одређених делатности, метода и поступака. *Стратегија* је „вештина и наука развијања и употребе политичких, економских, психолошких и војних снага потребних у време мира и рата, да би се максимално помогла политика, ради повећања вероватноће и корисних последица победе и смањења могућности пораза“.¹ *Национална стратегија* се схвата као „вештина и наука развоја и примене политичке, економске и прихолошке моћи једне нације, заједно са њеним оружаном снагама, у току мира и рата ради заштите националних циљева“.² У вези с тим, „*војна стратегија* је вештина и наука употребе оружане снаге једне нације како би се осигурала циљеви националне политике применом силе или претњом силе“.³ Војна стратегија произилази из националне стратегије, тј. она је компонента или део националне стратегије. Она подржава националну политику и националну стратегију одговарајућим војностратешким кон-

¹ *Dictionary of United States Army Terms (Short Title: AD)*, AR 320-5, Washington, D.C., 1965, p. 393.

² *Hero*, p. 264.

³ *Hero*, p. 250.

цептима, снагама и ресурсима, укључујући и ангажовање војних снага савезничких, пријатељских, вазалних, „сарадничких“, партнерских и других заинтересованих држава приликом извођења унилатералних и међународних оружаних интервенција и мултилатералних мировних операција, односно војних принудних мера Уједињених нација и регионалних организација.

Уместо израза национална или глобална стратегија, поједини амерички аутори користе синтагму *велика* или *висока стратегија*. Према гледишту Едварда Мид Ерла, велика стратегија је део државничке вештине у миру и рату, односно „вештина владања и искоришћавања свих средстава којима један народ или коалиција народа располажу у датом тренутку, подразумевајући ту и оружану силу, са циљем да се његови битни интереси одрже и заштите од непријатеља, стварног, могућег или вероватног“. То је највиши тип стратегије „који удружује политику и оружану силу једног народа тако да прибегавање рату постаје излишна ствар или му се приступа са највећим изгледима на успех“. ⁴ Велика стратегија је јединствена, синтетичка и многострана, јер обухвата многе предметне области: „Између осталог, то је политика, економика, технологија, идеологија“, па и географија. ⁵

Постоје и гледишта према којима је велика стратегија дефинисана уже – као скуп претњи по државу и начин примене војних средстава ради њиховог сузбијања. Односно, према којима се велика стратегија схвата шире – као укупност претњи по националну безбедност и војних, политичких и економских средстава супротстављања. ⁶ За разлику од наведених значења, према мишљењу Роберта Ј. Арта велика стратегија обухвата државне циљеве којима она стреми, укључујући и безбедносне и небезбедносне, и објашњење како војна сила може да помогне тим циљевима. Велика стратегија не укључује невојна средства, и разликује се од спољне политике, која садржи све циљеве и све расположиве инструменте државне моћи. ⁷

Британски писци углавном користе израз *велика* или *висока* стратегија, коју често поистовећују с националном ратном политиком или политиком владе која управља ратом. „Задатак је високе стратегије да све изворе једног народа координира и упућује ка постигнућу политичког циља рата – циља који одређује национална политика. Висока стратегија требало би да срачунава и развија економске изворе и људску снагу народа ради потхрањивања борацких служби“. ⁸ Она се стара о изградњи моралне снаге нације, регулише расподелу снага на разне видове оружане силе и за потребе индустрије и других грана привреде,

⁴ Ерл, *Творци модерне стратегије*, Редакција „Војно дело“, Београд, 1952, стр. 2-3.

⁵ Colin S. Gray, *Geography and Grand Strategy*, „Comparative Strategy“, No. 4, 1991, p. 323.

⁶ Beri R. Pouzn, *Извори војне доктрине*, ВИНЦ, Београд, 1992, стр. 7 и 13.

⁷ Robert J. Art, *A. Defensible Defense: America's Grand Strategy After the Cold War*, „International Security“, No. 4, Spring 1991, p. 7.

⁸ Лидел Харт, *Стратегија посредног прилажења*, ВИЗ, Београд, 1952, стр. 199.

користи моћ финансијског, дипломатског, трговинског и етичког притиска ради слабљења противникове воље и постизања победе. Односно, висока стратегија је синоним за ратну политику, и бави се „добивањем мира“ под што повољнијим условима, док се обична или војна стратегија бави „добивањем рата“. Та одредба велике стратегије је ужа од претходних дефиниција, јер изоставља мир и кризну ситуацију као објективне околности у којима се свакако примењује извесна важећа стратегија. Истовремено, војна или чиста стратегија је за Базил Лидела Харта „вештина војсковође“, „вештина расподеле војних средстава ради постизања политичких циљева“, односно „примењивање високе стратегије у нижем степену“. Војска је само једно од средстава за постизање циља високе стратегије, а битка је само једно од средстава за остваривање циљева војне стратегије. Висока стратегија треба да обезбеди бескрвну победу, тј. да се достигне циљ без озбиљне борбе, уз помоћ повољних услова и околности и психолошког ратовања – тако да противник одустане од свог циља и борбе. У вези с тим, циљ војне стратегије јесте „растројавање непријатеља, а његова последица је или распад његове војске или њено лакше сламање у бици“.

Велика стратегија се дефинише и као наука или вештина да се целокупна снага нације или коалиције нација припреми и ангажује ради остваривања националних, односно ратних циљева.⁹ Тако схваћена, обухвата дипломатију, економске напоре, закључивање подесних споразума са савезницима, мобилизацију националне индустрије и комбинацију употребе средстава војне силе. У званичном документу *Британска доктрина одбране*, из 1996. године, велика стратегија и војна стратегија су дефинисане на следећи начин: „Велика стратегија је примена националних ресурса ради остваривања циљева националне политике (укључујући циљеве савеза или коалиције). Њен смисао је да усмерава и обезбеђује јединство свих аспеката националне политике“.¹⁰ Њоме се дефинишу циљеви и политичко-стратешке смернице, изграђује савезништво, уговарају услови о савезничким акцијама, обезбеђују погодна расположива средства, предвиђају акције противника и начини реаговања и усмерава напор нације. „Војна стратегија је примена војних средстава ради подршке остваривању циљева велике стратегије. То је војна компонента велике стратегије и формулисана је од стране политичког руководства“.¹¹ Одређује војностратегијске циљеве, потребне снаге и средства и начине њиховог ангажовања ради остваривања смерница велике стратегије.

Француски аутори такође разликују разне типове, нивое и области стратегије, између којих постоје вертикалне и хоризонталне релације, међузависност, повезаност и еластичне границе. Стратегија је „вештина координације деловања војне силе, политике, економике и моралне снаге обједињених у управљању неким сукобом или у припреми за

⁹ *The New Encyclopedia Britannica in 30 Volume*, Volume 9, Encyclopedia Britannica Inc., Printed in U.S.A, Chicago, 1974, p. 603.

¹⁰ MoD, Whitehall, *British Defence Doctrine*, London, 1996, p. 1.8.

¹¹ Исто, p. 1.8-9.

одбрану једне нације или заједнице нација“.¹² Према гледишту генерала Анри Бофра, стратегија је „вештина да се оствари суделовање силе у постизању циљева политике“. То је „вештина дијалектике воља уз употребу силе ради решења њиховог сукоба“.¹³ Сврха стратегије јесте „постизање циљева које је утврдила политика, користећи што боље средства којима се располаже“, укључујући претњу силом и примену војне силе, економске санкције, коришћење оружане побуне и револуционарног устанка или кризе у некој земљи за међународну интервенцију, пропаганду и морални притисак, и комбиновање тих поступака и средстава за потчињавање воље противника.

Највиши тип стратегије за Бофра јесте *тотална стратегија* – непосредно потчињена влади или политици, „чији је задатак да смишља вођење тоталног рата. Њена дужност је да одређује појединачне задатке и комбинацију различитих генералних стратегија у политичком, економском, дипломатском и војном погледу“. Бофр тврди да изрази национална и велика или висока стратегија нису довољно јасни те да је бољи термин тотална стратегија. Циљ тоталне стратегије јесте да „руководи и насилним подмуклим сукобима који се истовремено воде у разним областима: политичкој, економској, дипломатској и војној, што и чини да је она тоталног карактера“. Тотална стратегија као метод мишљења и смернице за акцију садржи и синтетизује онолико *генералних стратегија* колико има грана или области државне делатности – војна, политичка, економска и дипломатска делатност. Свака генерална стратегија као замисао и организација има своју посебну категорију стратегије – *оперативну стратегију* на нивоу извршења. Задатак оперативне стратегије јесте „не само да доведе у склад циљеве које је изабрала генерална стратегија са могућностима које пружају тактика и техника дотичне гране већ и да оријентише еволуцију тактика и техника да би их прилагодила потребама стратегије“. На пример, *генерална војна стратегија* се стара „да на најбољи начин комбинује копнена, ваздушна и поморска дејства“, односно да утврди стратешку концепцију употребе оружаних снага, њихову структуру и организацију, и систем управљања и командовања. *Оперативна војна стратегија* је вештина употребе оружаних снага ради постизања циљева које одређује политика. Према Бофру, тотална стратегија „комбинује разне генералне стратегије; генералне стратегије, свака у својој области, усклађују оперативне стратегије у својим доменима која доминира целином тактика и техника“. „Војна стратегија само је једна од тих генералних стратегија и, зависно од случаја, она игра некад главну улогу, а некад скромну помоћну улогу“. Стратегија је за Бофра вештина, а не наука, јер се не може ослонити на потпуну листу теоријских правила. „То је вештина дијалектике воља да употребљавајући силу реше свој сукоб“. Тотална стратегија је „дисциплина мишљења која је неопходна владајућим

¹² *La Grand Encyclopédie Larousse*, tome 18, Librairie Larousse, Paris, 1976, p. 11395.

¹³ Бофр, *Увод у стратегију*, ВИЗ, Београд, 1968, стр. 21.

круговима", односно „систем мишљења који, и поред своје сложености, може послужити као практичан водич за боље ostvarivanje циљева политике“. Генералне стратегије треба да буду међусобно усклађене и тесно повезане тако да тотална стратегија чини једну кохерентну и конзистентну целину, изнад које стоји политика.

Другачије становиште о појму и структури стратегије имао је француски писац Лисјен Поарје, који је сматрао да је стратегија вештина и теорија, односно систем аксиома и хипотеза, биполарних категорија и осмишљених акција примене расположивих ресурса чији емисао одређује политика. Уместо Бофровог израза „тотална стратегија“, Лисјен Поарје користи синтагму *интегрална стратегија (stratégie intégrale)*, којом обухвата и синтетизује три генералне стратегије као компоненте: генералну економску стратегију, генералну војну стратегију и генералну стратегију културе. Генералне стратегије су подређене политици и интегралној стратегији; имају сопствене циљеве, домене и функције, снаге и средства и активности које им одређује политика а управља интегрална стратегија. Свака генерална стратегија се дели на *стратегију средстава* (концепција, организација, средства и способности) и на *оперативну стратегију*, чије циљеве и путеве спровођења такође одређује политика.

Интегрална стратегија изучава све типове и врсте конфликта и криза, све ризике и опасности (актуелне и потенцијалне), питања одбране и методе ангажовања свих снага (војне, економске, културолошке) у време мира и рата, а поистовeћује се са политиком на делу или праксом политике. Укратко, општа политика или план политике владе остварује се путем интегралне стратегије као функције практичне политике или политике на делу. Интегрална стратегија је „наука и вештина схватања (теорија) и сталног управљања (пракса) поступком снага (за време мира, кризе и рата), постојећих и потенцијалних, чије капацитете генерише нека група (на пример национална држава); да се то оствари, у фиксираном просторно-временском оквиру, упркос супротстављању противника и уз помоћ 'савезника', а према правилима економичности управљања сваком заједничком акцијом, главни је циљ плана политике. Интегрална стратегија је идентична с политиком на делу“. ¹⁴

Генерална војна стратегија је хијерархијски подређена политици и интегралној стратегији, а разматра путеве и средства за њихово остваривање у домену војних и одбрамбено-безбедносних послова. Обухвата два нивоа стратегије и војну стратегију средстава (*stratégie militaire des moyens*) и оперативну војну стратегију (*stratégie militaire opérationnelle*). Предмет војне стратегије јесте концепција стратегијске употребе, величина и организација, логистика, систем управљања и командовања, као и планирање и програмирање развоја оружаних снага и целокупног наоружања и технологија. Оперативна војна стратегија је вештина

¹⁴ Lucien Poirier, *Essais de stratégie théorique*, FEDN, Paris, 1982, pp. 127–128.

припреме и стварне или виртуелне употребе оружаних снага и средстава ради постизања циљева државне политике постављених војној стратегији.

У совјетској и руској литератури такође постоје разне дефиниције стратегије, и то углавном војне стратегије. Тек у последњем периоду повремено се употребљава и израз *општа стратегија*, која се поистовећује са концепцијом или стратегијом националне безбедности, а она садржи и елементе војне стратегије. Стратегија има општетеоријски и примењени део, тј. третира се као наука у свом теоријском виду и као вештина у њеном практичном погледу: „Војна стратегија представља систем научних знања о закономерностима рата као оружане борбе у име одређених класних интереса. На основу проучавања ратних искустава, војно-политичких услова, економских и моралних могућности земље, нових средстава борбе и погледа вероватног противника, она истражује услове и карактер будућег рата, начине његове припреме и вођења, видове оружаних снага и основе њихове стратегијске употребе, а исто тако основе материјалног и техничког обезбеђења и руковођења ратом и оружаним снагама. Истовремено, то је област практичне делатности највишег војно-политичког руководства, врховне команде и виших команди, која се односи на вештину припреме земље за рат и вођење оружане борбе у конкретним историјским условима“.¹⁵

Слична наведеној дефиницији војне стратегије, али нешто одређења, јесте и дефиниција наведена у *Совјетској војној енциклопедији*. Према њој је *војна стратегија* „саставни део и највиша област ратне вештине која обухвата теорију и праксу припреме државе и оружаних снага за рат, планирање и вођење рата и стратегијских операција. Теорија војне стратегије, као систем научних знања, изучава законе и стратегијски карактер рата као и начине његовог вођења; разрађује теоријске основе планирања, припреме, и вођења рата и стратегијских операција. Као област практичне делатности, војна стратегија се бави одређивањем задатака и величине оружаних снага и средстава за конкретне услове рата, разрадом и реализацијом мера припреме оружаних снага, припреме ратништа, економике и становништва за рат, планирањем рата и стратегијских операција, организацијом развоја и руковођења оружаним снагама у току операција стратегијских размера, као и проучавањем могућности вероватног противника за вођење рата и стратегијских операција“.¹⁶ Произилази из државне политике и остварује њене циљеве, задатке и смернице у сфери одбране и безбедности.

Стратегија се и у југословенској литератури дефинише на различите начине. То је „систем научних знања и вештина (теорија и пракса) о припремању и вођењу рата и употреби силе ради остваривања одређених војних, политичких или економских циљева“.¹⁷ Према знатно прецизни-

¹⁵ Соколовски, *Војна стратегија*, друго измењено и допуњено издање, ВИЗ, Београд, 1965, стр. 26.

¹⁶ *Советская военная энциклопедия*, том 7, Москва, 1979, С. 555–556.

¹⁷ *Војна енциклопедија*, II издање, том 9, Београд, 1972, стр. 171.

јој дефиницији *општа стратегија* је „целовита научна дисциплина која се бави општим (глобалним) облицима испољавања силе“ и делатност „највишег државно-политичког и војног руководства“. ¹⁸ Подређена је политици, а обухвата политичку, економску, дипломатску и војну стратегију, што је у основи тачно. Али, општа стратегија је понекад схватана преуско, и погрешно је поистовећивана са „*стратегијом општенародне одбране*“, која је означена као „систем теоријских ставова и усвојених решења (теорија и пракса), у вези са битним питањима одбране СФРЈ од свих облика угрожавања њене слободе и независности, у миру и рату“. ¹⁹ Општа стратегија је такође неосновано поистовећивана и са „*стратегијом општенародне одбране и друштвене самозаштите*“, ²⁰ која је свакако ужа од опште стратегије (чији је саставни део).

Према другој групи гледишта стратегија се углавном везује за рат и оружану борбу, или само за оружану борбу, свдећи је на вештину ратовања и на теорију те вештине. Стратегија је за Клаузевица компонента ратне вештине (или ратоводства), „умеће војсковође“ и емпиријска „наука о употреби бојева за постизање ратног циља“. ²¹ Према Жоминију стратегија је „вештина вођења рата по карти на целом ратишту“. ²² Тим дефиницијама слична је и дефиниција према којој је стратегија „вештина војсковође“ и „теорија вештине“, односно „вештина комбиновања припрема за рат и одређивања редоследа операција ради постизања циља који рат поставља пред оружане снаге“. ²³ Војна стратегија се означава као вештина војсковође, наука о рату и наука о вођењу војске, која се бави „припремањем и вођењем рата у целини, појединих његових етапа и усклађивањем стратешких дејстава“. ²⁴ Уместо интернационално општеприхваћеног израза *војна стратегија*, у југословенској литератури се користи синтагма *стратегија оружане борбе*, која је ужа од војне стратегије и није јој синоним. То је „теорија и пракса припремања и вођења оружане борбе као целине у општенародном одбрамбеном рату и највиша грана ратне вештине“. ²⁵

Све дефиниције према којима је војна стратегија везана искључиво за међдржавни рат и оружану борбу преуске су и несадржајне. Оне сужавају објекат и предмет војне стратегије зато што из њеног поља истраживања искључују међународне кризе, међународне сукобе другачије од рата, грађанске ратове и иностране војне интервенције, војне

¹⁸ *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981, стр. 366.

¹⁹ *Исто*, стр. 588.

²⁰ *Стратегија ОНО и ДСЗ, ССНО*, Београд, 1987.

²¹ Клаузевиц, *О рату*, Редакција „Војно дело“, Београд, 1951, стр. 94, 141.

²² Анри де Жомини, *Преглед ратне вештине*, Геца Кон АД, Београд, 1938, стр. 110.

²³ А. Свечин, *Стратегија*, ВИЗ, Београд, 1956, стр. 15.

²⁴ *Политичка енциклопедија*, „Савремена администрација“, Београд, 1975, стр. 1033; Милан Вукајлија, *Лексикон страних речи и израза*, „Просвета“, Београд, 1966, стр. 912; *Војна енциклопедија*, I издање, том 9, Београд, 1967, стр. 241; Василије Церовић, *О стратегији*, „Војно дело“, бр. 6, Београд, 1988, стр. 46, и друго.

²⁵ *Стратегија оружане борбе*, ССНО, Београд, 1983, стр. 11, Слично значење те синтагме дато је и у *Војном лексикону*.

принудне мере светске организације, као и практичне проблеме ангажовања војне силе у време мира и кризе ради заштите уставног поретка, спровођења војних принудних мера светске организације или учешћа у мултилатералним мировним операцијама, и друга актуелна питања савремене војне стратегије.

Према трећој групи схватања стратегија је повезана не само са силом, сукобима разне врсте, кризом и ратом, већ првенствено с државом и њеним делатностима или функцијама, економијом, спољном и унутрашњом политиком, науком и технологијом и другим подручјима, а затим и са привредним субјектима и организацијама разне врсте. У вези с тим, говори се о државној стратегији као највишој, глобалној или општој стратегији, затим о бројним макростратегијама: економској, спољнополитичкој, спољнотрговинској, стратегији националне безбедности, стратегији одбране итд., као и о бројним секторским стратегијама: стратегији научно-технолошког развоја, стратегији развоја информатике, стратегији развоја енергетике и индустрије, стратегији развоја пољопривреде и агроиндустријског комплекса итд. Такође, постоји мноштво посебних и појединачних стратегија у свим сферама друштва, гранама привреде и друштвених делатности, затим бројне стратегије транснационалних корпорација и појединих предузећа (пословна стратегија, промотивна стратегија, стратегија маркетинга, стратегија менаџмента, стратегија инвестиција, стратегија раста и развоја), као и стратегије разних организација, и слично. Речју, термин стратегија сада се све више користи у свим областима људске делатности и државних функција, а не само у класичном смислу, у сфери одбране и безбедности или у војном домену.

О садржају и обиму појма општа стратегија

Проблематика глобалне или опште стратегије одувек је била веома широка и сложена, а решења основних стратегијских проблема увек су била различита. Тим пре што нема и не може да буде неке опште или јединствене стратегије као науке и вештине (или теорије и праксе) која би важила за све земље и за сва времена. Свака теорија глобалне стратегије има своје опште друштвено-историјске и мисаоно-теоријске услове и корене свог настанка и развоја. Основе теорије опште стратегије произилазе из конкретних услова сваке земље, њене међународне географске и политичке позиције, економске и технолошке снаге, државне политике, војне моћи и укупне одбрамбене способности, и теоријско-мисаоних схватања њених твораца и носилаца. То је самостална наука, која обухвата и синтетички обрађује проблеме из области одбране и безбедности, спољне политике, економије и других додирних подручја, и уједно вештина и елеменат државништва, односно средство државне политике за остваривање друштвених и националних циљева ангажовањем свих расположивих снага и ресурса. Обухвата циљеве,

теорије и учења, снаге и средства и путеве и начине њиховог ангажовања ради реализације државне политике.

Општа стратегија проучава друштвене појаве, идеје и теорије из своје области, институције и процесе, делатности највиших органа државне и војне власти и њихово реаговање на спољне и унутрашње опасности. Проучава првенствено међународне односе и спољну политику, одбрану и безбедност, претње и употребу силе, кризе, ратове и друге међународне сукобе чије циљеве поставља државна политика. У савременом рату значајни су стихијни и непредвидљиви процеси, случајни и неочекивани догађаји, масовна примена новог оружја и друга велика изненађења, морални и психолошки чиниоци, који су тешко мерљиви, као и политичка воља, интуиција, машта и друго субјективно деловање и стратегијска вештина вођства, које може да буде талентовано и способно, али и неискусно и неспособно, и да донесе погрешне одлуке, које могу да изазову велике губитке или пораз. У стратегији рата постоји однос пријатељ – непријатељ, чији су интереси и циљеви дијаметрално супротни или искључиви, као и став ишчкивања незарађене, али не и неутралне силе, која доводи у неизвесан и незавидан положај неку од зарађених страна и неке њене суседе.

Стратегија нема увек довољно поузданих и тачних информација и чињеница о проблемима којима се бави, а пре свега о стварним намерама и стратешким плановима, величини војне силе и укупног ратног потенцијала и способности противника, па чак ни својих савезника. Такве информације су тешко доступне и непоуздане, неке величине нису увек мерљиве, па су могуће велике грешке у процени и предвиђању. Стога стратегијски закључци и процене нису сасвим тачни, већ само више или мање вероватни. Велики значај за стратегију имају и понашање и политика великих светских сила и војних савеза, затим савезника, пријатеља и неутралних држава, као и превентивна, принудна и тајна дипломатија, односно политика и понашање „треће стране“.

С епистемолошког становишта појам опште стратегије може да се разматра у троструком значењу. Према *функционалном значењу* општа стратегија је пракса, умешност или *вештина државништва* и средство државне политике, тј. укупност правила о практичним активностима и функцијама највиших органа државне власти (или стратега) у свим областима, особито у домену припреме и ангажовања војне силе и свих средстава и ресурса националне моћи у остваривању политике и националних циљева. То је умеће и сврсисходан и ефикасан начин примењивања општих правила на конкретне случајеве. У *предметном смислу*, општа стратегија је синтетичка, самостална, емпиријска, нормативна и примењена наука, која обухвата укупност државних и националних (и савезничких) интереса и циљева, систем основних појмова, судова и закључака, теоријских хипотеза, принципа, закона и законитости, теорема и концепата, снага и средстава и начина ангажовања, повезаних у одговарајуће теорије и учења у сопственој области истраживања. У *субјективном смислу* она означава *интелектуалну и практичну способ-*

ност теоретичара стратегије (или стратегиста) за бављење стратешким истраживањима и изградњу система знања у тој науци и вештини, односно способност критичке анализе мисли и праксе стратега, предвиђања путева будућег развоја и креирања стратегијске визије, циљева и задатака, концепата и модела, израде стратешких анализа и студија за доношење оптималних стратегијских одлука. Укратко, општа стратегија јесте: 1) вештина остваривања циљева и смерница државне политике, средство и инструмент политике, политичко-стратешко деловање и политика у извршењу; 2) наука о начинима и средствима остваривања циљева и програма државне политике, и 3) наука о друштвеним појавама, законитостима и принципима у својим предметним областима.

Универзални карактер опште стратегије изражава се само путем њене недовољно изграђене јединствене или генералне теорије и теорије средњег обима, које чине логички систем категорија и концепата или апстрактно-теоријских и емпиријских разматрања у облику теоријских модела или упоредних стратегијских система који претендују на то да имају општи значај. Смисао опште стратегије као науке или теорије, инструмента државне политике и практичне делатности највишег државног и војног руководства, јесте опстанак и развој државе и нације, пораст државне снаге и националне моћи и способности да се заштити и одбрани од свих спољних, унутрашњих и комбинованих претњи и облика угрожавања. Стратегијске теорије су мање или више вероватне или хипотетичне, јер су појаве и процеси у тој области веома променљиви и не покоравају се законима сталности и строге узрочности, већ између њих постоји зависност као реална импликација вероватноће.

Према обиму и садржају појма стратегије разликују се општа (глобална, велика, национална, државна, коалициона/савезничка, и слично) стратегија или стратегија у ширем смислу, и бројне посебне и појединачне стратегије у свим сферама друштва. *Општа стратегија* синтетизује сазнања и искуства из својих предметних области и инструмент је државне политике, односно вештина и делатност државништва. Она обухвата научна сазнања и праксу из бројних области, као што су: 1) међународни односи, спољна политика и спољнотрговинска политика; 2) политика, систем и организација одбране и безбедности државе и војног савеза; 3) стратегија националне безбедности, стратегија одбране и војна стратегија; 4) државне функције (политичке, војне, економске, итд.) и системске активности, а пре свега управљање земљом и стратегијско руковођење и командовање оружаним снагама; 5) методи, поступци и средства и стратегијске акције – војна, политичка, дипломатска, економска, трговинска, научно-технолошка, пропагандна и друга; 6) политика, општа стратегија и понашање других држава и војних савеза, пре свега потенцијалних противника, и друго. Речју, општа стратегија је синтеза спољнополитичке, економске, безбедносно-одбрамбене, војне, научно-технолошке, културолошке и других врста стратегије.

Војна стратегија, као компонента опште стратегије и стратегије националне одбране, јесте теорија о рату и другим оружаним конфликтима, кризама, оружаном борби и стратегијским дејствима чије циљеве, токове и процесе утврђује државна политика. Истовремено, то је вештина ратовања и специфично средство политике ради остваривања државних и националних интереса и циљева применом или претњом употребе оружане силе. Подразумева формулисање циљева и задатака, војностратешких концепата и метода деловања оружаних снага и примену средстава за остваривање циљева и смерница, стратешко одлучивање и спровођење одлука.

Предмет и суштина опште стратегије

Општа стратегија је самостална друштвена наука која има посебан предмет, садржај и област истраживања, стваралачки користи опште и посебне научне методе сазнања и испитивања и развија се према специфичним законитостима. Као наука, она проучава опште и посебне друштвене појаве, стања, процесе и односе у области међународних односа и спољне политике, економије и културе, одбране и безбедности, а нарочито међународне сукобе и кризе и друге облике употребе силе, методе супротстављања насиљу, и војне односе између држава, који могу да буду савезнички и/или коалициони, партнерски, конфликтни и индиферентни, као и друга релевантна питања. Као пракса и државничка функција, тј. као вештина државништва и војне делатности, она даје смернице за ефикасно управљање државом и друштвом и руковођење одбраном у време мира, кризе и рата.

Подручје предмета и појава којима се бави општа стратегија на глобалном нивоу јесу *суштина и улога силе, поступци и средства примене политике силе и моћи у међународним односима*, као и начини супротстављања сили и методи свеукупне (или опште) одбране угрожене земље. Приоритет у проучавању имају: отворени и прикривени акти агресије, међудржавни ратови и иностране војне интервенције, затим нетрадиционално и субверзивно ратовање (економски, трговински, психолошки, медијски, неокортикални рат), унутрашњи оружани сукоби уз инострано мешање и други облици употребе силе, као и одговарајући концепти и механизми реаговања и супротстављања – војни, дипломатски, политички, економски, психолошко-пропагандни, технолошки и други. Међудржавни и грађански ратови и други оружани конфликти настају претежно у зонама „виталних интереса“ великих сила, у неразвијеним подручјима „Трећег света“, богатим природним ресурсима, и на просторима некадашњих социјалистичких земаља. Изазивају их, најчешће, политичке и војне слите и водећи друштвени слојеви, уз подршку народних маса оптеречених насиљем и мржњом и уз разноврсну инострану помоћ, као и сецесионистички и сепаратистички покрети и тајне организације. Циљеви настоје да се остваре комбинавањем снаге и лукавства, оружане и друге силе, санкција, капитала и новца, ултиматума и преговора. Интереси, капитал, поли-

тика силе и стратегија су међузависни, а међународно право и добри обичаји немају значајнију улогу. Општа стратегија изучава и друге међународне и немеђународне сукобе који нису ратовање у правом смислу речи, укључујући и директно и посредно учешће неких држава у „представничким“, односно „заступничким“ или „посредничким“ ратовима, иностраним војним интервенцијама и унутрашњим оружаним сукобима у другим земљама, затим „сукобе ниског интензитета“, операције изван ратног стања, неконвенционално ратовање, и слично. Указује на чињеницу да се односи између држава заснивају првенствено на сили и моћи, интересима и привилегијама, а не на међународном праву, правди и добрим обичајима.

Међународне и националне кризе, изазивање криза и управљање кризама, конфронтације у свим областима и регионални сукоби различити од рата такође су важна и нова област стратешких истраживања и реаговања одговарајућих војних снага и других компонената силе и моћи. У теорији међународних и националних криза и конфликта разматрају се њихова суштина и типови, изазивање кризе и управљање кризама, затим концепти за превенцију, контролу и регулисање кризе путем операција за одржавање мира, успостављање мира, примена и изградња мира, односно концепти превенције и решавања криза и конфликта мирним путем, дипломатским и политичким средствима и превентивним мерама ограниченог обима, као и наметање мира принудним војним мерама или војном интервенцијом међународних снага или снага неког војног савеза или *ad hoc* коалиције. У вези с тим, неке државе и војни савези (Северноатлантски савез и Западноевропска унија) формирали су посебне снаге за реаговање и решавање регионалних међународних криза, снаге за брзе војне интервенције и за разне операције другачије од ратних, односно за специјалне и случајне (непредвиђене) операције на територијама страних држава.

У савременом свету, у средишту пажње опште стратегије налазе се *међународни политички, економски и војни односи, процена политичко-безбедносне и стратегијске ситуације и улога војног чиниоца*. Она разматра битне проблеме у међународним односима и спољној политици, проблеме мира и међународне безбедности, интернационализације војног насиља, повећане улоге војног чиниоца и милитаризма у међународним односима и утицај међународних прилика на националну стратегију, упушта се у дугорочна стратешка предвиђања, процењује односе снага у одређеном тренутку и у будућности, настоји да осмисли и створи нову стратешку ситуацију, и указује на могуће исходе у случају кризе, сукоба и рата. Указује на неколико типова интеракције у међународним политичким и војним односима: 1) савезништво и сарадња; 2) такмичење и ривалство; 3) конфликт; 4) супарништво и сарадња истовремено; 5) заједничко деловање или партнерство; 6) прилагођавање и еквилибристика или лавирање, и 7) индиферентност. Исто тако, разматра системе међународних односа, а особито биполарни, униполарни и мултиполарни или полицентрични, затим одговарајуће типове и врсте – равнотежа снага, колективна безбедност, хегемонија и монопол, као и њима

прилагођене стратешке концепције. Наглашава, такође, неколико модела и метода деловања државе на непосредно међународно геополитичко и геостратешко окружење, као што су: акомодација или прилагођавање; дипломатска изолација појединих режима и унилатералне санкције; подједнако одстојање или еквидистанца према суседима; територијални експанзионизам и доминација; покушаји успостављања регионалне или субрегионалне превласти или снажног утицаја на политику и стратегију влада суседних држава; сврставање у савезе и коалиције, односно успостављање савеза на економском и војно-политичком плану, јачање трговинских веза и стварање заједничке инфраструктуре; појачан утицај на масе и власти суседа ради слабљења везаности за ванрегионалне силе и развијање регионалне и субрегионалне сарадње; изолационизам или самоизолација у односу на суседе; стварање неутралног блока суседних држава; равноправна сарадња и добросуседство, и друго. Разматра и средства и инструменте економског ратовања, затим питања глобализма и регионализма, билатерализма и мултилатерализма у међународним економским односима, и најзначајније проблеме спољнотрговинске политике.

Политички и војни савези, коалиције и други облици савезништва једна су од најстаријих установа у међународним односима и у општој стратегији. Савез значи стање створено међудржавним уговором или неформалним споразумом који садржи реципрочне или неједнаке обавезе пружања војне и политичке помоћи у претпостављеној ситуацији или у новонасталим околностима. *Савезништво* претпоставља постојање заједничког противника и непријатеља или заједничке опасности, подударност геополитичких и стратешких и других интереса, одређену снагу савезника и корист од тога, страх од хегемоније или надмоћи друге државе или групе држава и жељу за стицањем преимућства на основу заједничких акција. Сматра се да је заједничка војна сила и војна сарадња, поред економије и дипломатије, значајан чинилац и метод интеграције и одржавања војног савеза, те да се војним савезом превазилазе национално-лингвистичке, цивилизацијске и идеолошке разлике. Према циљевима, савези држава могу да буду офанзивни (освајачки, агресивни), дефанзивни (одбрамбени) и мешовити, а према броју чланица – билатерални и колективни (мултилатерални) савези.

Подела задатака, терета и ризика, трошкова и одговорности унутар војног савеза или *ad hoc* коалиције обавља се сагласно снази и моћи, геополитичком и стратешком положају и значају простора држава чланица, затим према интересима и односу међународних сила изван савеза према угроженој чланици алијансе и другим чиниоцима, и то најчешће штедњом својих снага и средстава на штету савезника. Савезништво неравноправних чланица се плаћа у новцу, људским жртвама и другим ресурсима, разним дипломатским и другим уступцима водећој сили (или силама) савеза, понекад и територијалним, као и ограничавањем суверенитета и спутавањем, али не гарантује унутрашњи поредак и територијални интегритет и колективну одбрану. Само изузетно, и

за краће време, привилеговани савезници и штићеници могу да рачунају на добитке, и то на штету других држава у савезу или изван њега. Стратегија стварања и ширења војних савеза и билатералних уговора о безбедности и одбрани јесте погодно средство за стицање глобалне, континенталне и регионалне хегемоније неке велике светске силе или концерта великих сила. На пример, хегемонија САД у савременим међународним односима одржава се путем Северноатлантског пакта као трансатлантске војне организације и других облика савезништва и билатералних уговора о војном савезу и безбедности, затим поморској превласти или владањем морима и поморским комуникацијама, путем бројних војних база и упоришта у иностранству, снажног прекоморског или истуреног присуства, честих војних интервенција и способности „пројектовања силе“, као и услед превласти у Савету безбедности УН и крајње неравнотеже снага и одсуства супарничке коалиције или савеза. Постоје и неформални савези, „стратешка сарадња“, „стратешки консензус“ или „сарадничка акција“ за решавање конкретних сукоба и криза у којима се формира заједничка војна, политичка и административно-логистичка инфраструктура; то су савези *de facto*, мада не нужно и *de jure*.

Државни и национални интереси и циљеви значајна су предметна област опште стратегије. Према садржају, могу да буду економски, спољнополитички, безбедносни, војностратешки, научно-технолошки, и слично, по значају – витални, важни и споредни (периферни), а по трајању – дугорочни (и трајни), средњорочни и годишњи (краткорочни) интереси и циљеви. Служе као смернице за стратешко деловање руководства и понашање свих субјеката друштва. Најзначајнији су: политичка независност и територијална целокупност земље, физички опстанак нације, економски просперитет и безбедан демократски систем и развој.

Општа стратегија проучава и идентификује постојеће и будуће *ризике, претње и опасности по националну, савезничку и глобалну колективну безбедност* – војне, економске, финансијске, техничке и технолошке, дипломатске, културно-информативне, еколошке и друге природе, укључујући и правни и војни хаос и грађанске нередне, политичке и економско-финансијске кризе и колапсе, велике природне непогоде, техничко-технолошке и еколошке катастрофе, пандемије или масовне епидемије, деградацију и загађивање животне средине, организовани криминал и илегалну трговину дрогом и оружјем, ширење наркоманије и глади, демографску експлозију у неким неразвијеним земљама и масовне спољне миграције. Ту спадају још и инфилтрација, субверзивна активност, психолошко ратовање, побуњеништво, унутрашњи и међународни тероризам, „компјутерски криминал“, геополитичка супарништва, верски екстремизам и идеолошка нетрпељивост, шовинизам или национална мржња, национални (и етнички), регионални и верски сепаратизам и сецесионизам, територијалне несу-

гласице и спорови, конфедерализација федеративне и унитарне државе, реваншизам и ревизионистички захтеви суседних и других држава, борба за природне ресурсе, сировине и поморске и трговинске комуникације, или надметања за контролу над њима, међународни диктати и ултиматуми или наметање споразума, и слично. У одређене ризике и претње спадају и погранични конфликти, трка у наоружавању и пролиферација оружја за масовно уништавање и балистичких ракета, војне космичке опасности, инострано војно присуство без сагласности владе земље домаћина и демонстрације војне силе, коришћење територије других држава од нерегуларних снага за спровођење акција дестабилизације и рушење владе треће државе, технолошки неокOLONИЈализам и духовна хегемонија, и друго.

Истовремено, општа стратегија развија, разрађује и планира употребу различитих инструмената и метода супротстављања тим претњама и опасностима, путеве, начине и методе реаговања и ангажовања националних, савезничких и/или коалиционих и мултинационалних снага и ресурса, у глобалним, светским, регионалним и субрегионалним оквирима. Ту спадају: војни савези и *ad hoc* коалиције као инструменти одвраћања и застрашивања противника, стицања доминације и ширења утицаја; стварање система војних база и упоришта у иностранству и истурено и прекоморско војно присуство; економске и друге санкције ради изолације, исцрпљивања, дестабилизације и свргавања система и режима противника, па чак и „непослушног“ савезника и партнера; инсталирање марионетских режима, који се одржавају помоћу стране војне силе или подршке; директно и посредно војно ангажовање (међудржавни и „заступнички“ рат, инострана војна интервенција, прикривена агресија или субверзивна активност, операције за наметање мира, мировне и друге случајне операције), као и војна, економска и друга средства и поступци супротстављања и отклањања претњи и опасности по националну и међународну безбедност. Она утврђује приоритет претњи и опасности од најопаснијих и највероватнијих противника, приоритет у реаговању и поступцима и средствима за њихово сузбијање и отклањање ради економисања сопственим снагама и ресурсима. Истовремено, она оцењује стварни однос снага и указује на могућност победе или избегавања пораза.

Одвраћање, застрашивање, контрола наоружавања, разоружавање и забрана пролиферације нуклеарног и другог оружја за масовно уништавање и система за његово преношење, „истурена одбрана“ и прекоморско присуство и „пројектовање силе“ и други стратешки концепти чине нове и веома значајне предметне области савремене опште стратегије. Теорије застрашивања и одвраћања (нуклеарног и нунуклеарног) тврде да се мир и безбедност могу постићи дијалогом и другим дипломатским средствима, равнотежом снага и способности, нуклеарним паритетом, нуклеарном и конвенционалном претњом превентивним ударом и одмаздом која би противнику нанела неприхватљиве губитке, демонстрацијом силе, економским санкцијама, погађањем ри-

валских и сукобљених страна, контролом конфликтне ситуације и селективном применом војне силе.

Према теорији контроле наоружавања, вештим преговорима, притисцима и санкцијама може да се обузда трка у наоружавању, смање оружане снаге супарника или противника и поставе „плафони“ у количини одређених врста и система оружја и броју људства у оружаним снагама. При томе се превиђа сопствена технолошка супериорност и професионални карактер армија западних сила намењених првенствено за (војне) интервенције у иностранству. Сматра се да је циљ контроле наоружавања успостављање и одржавање стратешког баланса војних ефектива, јачање међусобног поверења и безбедности и цивилне контроле над оружаним снагама. Према теорији разоружавања, једностраним и мултилатералним смањивањем и ликвидацијом оружја, пре свега нуклеарног и другог оружја за масовно уништавање, стварањем зона без нуклеарног оружја, забраном пролиферације и другим мерама може се отклонити рат и постићи трајан мир и стабилност. Проблеми инспекције, верификације и примене споразума те врсте постају значајна преокупација спољне политике и стратегије. При том, ипак остаје могућност да нека бивша или нова нуклеарна сила, или сила која поседује капацитете да произведе нуклеарно оружје, услед промене режима и владајућег слоја и ревизије своје политике и стратегије, изигра и прекрши међународне уговоре и декларације о окончању и забрани производње нуклеарног и другог оружја за масовно уништавање и да за веома кратко време обнови производњу или накнадно произведе такво оружје и тиме стекне монопол, хегемонију или доминацију у глобалним или регионалним оквирима. Тим пре што развој нових оружја и војних технологија повећава релативну неједнакост између великих, средњих и малих сила, асиметрију снага у евентуалном сукобу и општу угроженост државе. Свакако, контрола наоружавања и разоружавање доприносе превенцији и ограничавању сукоба, јачању поверења и сарадње и очувању мира.

Стратегијски систем или систем одбране, као подсистем одређеног друштвеног система, јесте динамички, стохастички, сложен, организован и управљан систем који треба да буде способан да се мења и прилагођава спољњем и унутрашњем окружењу сагласно циљевима које му постављају политика и стратегија. Обухвата скуп елемената са више нивоа у међусобном односу, а пре свега: највише органе државне и војне власти; оружане снаге и цивилну одбрану; материјална средства и све ресурсе земље; територију и објекте, односно простор (у рату – ратиште) и време; функције и активности, мере и послове одбране; циљеве одбране и безбедности и друге елементе у њиховом јединству и повезаности. Општа стратегија проучава одговарајуће националне и савезничке/коалиционе политичко-војне, односно одбрамбене безбедносне системе, и то: независних и ванблоковских држава; унитарних и федералних држава и конфедерација; неутралних држава према међународном уговору, са гаранцијама великих сила; вазалних држава и протекто-

рата; војних савеза, блокова и *ad hoc* коалиција; специјалних аранжмана о одбрани или аспектима заједничке одбране или војне помоћи између велике силе заштитнице и поједине мале и „слабе“ државе или групе малих држава; привремених савезника под принудом и силом прилика или из крајње нужде итд.

У средишту пажње налазе се савезнички, блоковски, мешовити (национално-пактовски) и коалициони политичко-војни или стратегијски системи, а пре свега Северноатлантски пакт као трансатлантски војни систем групе великих сила под вођством САД, па и систем неке могуће *ad hoc* коалиције. Особито је значајно проучавање политике, војне конвенције, стратегије и доктрине, могућих варијаната савезничког ратног плана и реаговања других сила у случају међународног сукоба и регионалне кризе. Војна конвенција, као полазна основа савезничког и коалиционог стратешког плана, начелно, садржи: случајеве у којима једна савезничка држава или чланица коалиције држава мора да ступи у рат у који би био увучен други савезник; минимални контингент трупа и рок, рачунајући од првог дана мобилизације, у којем је сваки савезник дужан да отпочне операције на фронту, ако оне према обавези или силом прилика имају офанзивни карактер; услове и начине обједињавања, садејства, координације и одржавања веза између савезничких команди и јединица; обавезе да се не склапа сепаратни мир или примирје, нити се иступи из рата; извођење заједничких или савезничких ратних операција; услове потпомагања материјалним средствима, људством, дипломатским акцијама, изменом техничких обавештења и обавештајних података и на друге начине; проблем уласка оружаних снага савезника и добровољачких јединица на територију земље на коју је изведена агресија, и друго.

Наука и технолошки развој у држави, а особито политика и стратегија научног и технолошког развоја и ресурси за њихову подршку налазе се у средишту пажње опште или државне стратегије. Циљеви, правци реализације, приоритети, програми, кадар, управљање и планирање, финансирање, примена резултата истраживања у пракси и друга питања посебне стратегије научно-технолошког развоја предмет су државне политике и опште стратегије, које доприносе економском и техничко-технолошком прогресу и безбедности земље.

Економика националне одбране и безбедности, а особито проблеми планирања и финансирања одбране и безбедности, управљања војним и другим јавним расходима и економисања одбрамбеним ресурсима (људи, материјална средства, финансије, оражана сила и друге снаге, логистика, и слично), програмирања развоја одбрамбене индустрије и система у целини, као и припреме и функционисање националне привреде у рату, чине значајну предметну област опште стратегије. Јер, стратегија и стратегијски систем, као њено оваплоћење или материјализација, могу да се конституишу на два начина: 1) да се за потребе одбране одвоје средства и ресурси за подршку који преостану после подмирења свих осталих државних и друштвених потреба, и да се,

потом, формулише стратегија одбране примерена расположивим средствима и ресурсима, тј. да се примени „метод остатка“. Према том моделу, национална или општа стратегија, стратегија одбране и војна стратегија, структура оружаних снага и других средстава одређују се према одобреним *буџетским средствима* и програмским и другим могућностима; 2) да се на основу националних интереса, циљева и задатака формулишу општа стратегија, стратегија одбране и војна стратегија и путеви њиховог остваривања, а тиме и снаге и средства потребне и довољне за њихово спровођење. Тај „пожељан“ приступ или „метод предујма“ супротан је првом методу и подразумева примат националних циљева и задатака. Али, и у том случају буџет и програми, у крајњем, условљавају реалну стратегију и њена средства и ресурсе. У пракси се најчешће комбинују та два метода или модела и изналази најповољнији резултат.

Ексклузивно подручје опште стратегије чине *припреме и ангажовање оружаних снага* (војска, полиција, жандармерија, граничне јединице, национална гарда, јединице цивилне одбране, и слично) за остваривање циљева које поставља државна политика *у миру, кризи, сукобу и рату*, односно у миру, ванредном стању, непосредној ратној опасности и рату. Оружане снаге у миру средство су за очување мира и безбедности, одбрану територије и становништва, спречавање рата и одвраћање и сузбијање спољне војне агресије. Али, у политици неких држава и војних савеза оружана сила је често средство притисака, претњи, војних интервенција, операција за наметања мира и решења међународне кризе силом, привремене или сталне присутности на туђој територији ради контроле и доминације. Такође, оружане снаге у миру могу да се ангажују у државном удару и војном пучу, затим за заштиту уставног поретка, тј. за сузбијање тероризма и субверзије, гушење оружане побуне и грађанског рата, као и у мултилатералним мировним операцијама и хуманитарним акцијама, и на другим задацима. Највећу опасност по безбедност и опстанак појединих држава чини унутрашњи (грађански) рат, у којем су непријатељства дуготрајна, сурова и углавном нерегуларна, и спадају у област фактичког односа снага и „права јачег“. Стратегија грађанског рата се знатно разликује од стратегије међудржавног рата, нарочито у почетним фазама побуне и устанка, када побуњеници немају или нису изборили статус стране у сукобу.

Војна стратегија, као компонента опште стратегије, јесте теорија о ратовима и другим међународним војним сукобима, кризама и унутрашњим оружаним сукобима. Истражује њихове типове и врсте, начине и облике вођења и стратегијска искуства и поуке, водећи рачуна о њиховим узроцима, циљевима и суштини, структури и јачини ангажованих снага и употребљеним средствима. Она се углавном бави ратом и другим оружаним конфликтима, односно припремањем, планирањем и вођењем међудржавног рата, појединих његових периода и етапа, ангажовањем целокупних оружаних снага или њихове главнине, управљањем ратом и усклађивањем стратегијских дејстава (стратегијска

офанзива, стратегијска дефанзива, стратегијска операција) на одвојеним ратиштима ради постизања победе и других ратних циљева државе и војног савеза, као и реаговањем на међународне кризе и регионалне сукобе разне врсте. Непријатељства у међудржавном рату донекле су регулисана нормама међународног јавног права, али агресорске државе се најчешће не придржавају никаквих правних норми, добрих обичаја и хуманитарних обзира. Истовремено, војна стратегија (директна и индиректна, глобална и регионална, освајачка и одбрамбена, офанзивна и дефанзивна) јесте и вештина ратовања, вештина стратега или вештина војсковође, који мора самостално и стваралачки да решава стратешке проблеме ради постизања победе. Теоријска (и примењена) војна стратегија треба да буде саображена расположивој ратној техници и технологији, конкретном ратишту, епохи и времену у којем се води рат, расположивом људском чиниоцу и стварним војним, економским и другим могућностима земље. Теорија војне стратегије доприноси: да се одреде оптимална јачина, организација, структура и састав, правци изградње и припрема оружаних снага у миру и рату; да се истраже и дефинишу теоријске основе израде ратног плана, разраде стратегијски задаци оружане силе и начини и облици рата и видови стратегијских дејстава; да се изнађе и успостави ефикасан систем стратегијског управљања ратом и руковођења и командовања оружаним снагама; да се разраде и спроведу мере уређења ратишта и војишта, формулише војна логистика и створе стратешке резерве свих врста, и осигура рационална расподела укупних ратних ресурса према приоритетним корисницима. Истовремено, војна стратегија проучава сопствену оружану силу, формулише војностратешке концепте и путеве ангажовања војних ресурса, као и оружане снаге и стратешке доктрине свентуалних противника, стварних и потенцијалних савезника и других држава, и предвиђа могуће услове и начине вођења будућег рата.

Теорија опште стратегије разматра *односе, везе и релације државне политике и државне (или опште) стратегије*. Однос политике и опште стратегије је хијерархијски – политика има руководећу улогу, али је, истовремено, то и однос подударности и прожимања, сагласности и узајамног деловања и утицаја. Политика утврђује стратегију као свој инструмент и поставља јој захтеве и задатке, одређује националне интересе и циљеве, и путеве и средства њихове заштите и одбране, усмерава развој оружаних снага и других ресурса, ствара савезе и коалиције, остварује врховно руковођење и командовање оружаним снагама у миру и рату, одређује ратне циљеве и циљеве стратегијских дејстава, руководи ратом и усклађује напоре и активности свих снага и средстава ради постизања тих циљева. Општа стратегија је истовремено уметност или умеће управљања, тј. средство или инструмент политике као вештине владања или државничке вештине, а обухвата како оружану силу, тако и економске, дипломатске, политичке, техничко-технолошке, моралне и психолошке елементе и друге ресурсе националне и државне моћи, чијим ангажовањем се штите и бране витални интереси

и обезбеђују национални циљеви. У вези с тим, *стратешко управљање*, као систем или скуп знања и вештина у организовању, планирању, одлучивању и спровођењу стратешких одлука и контроли њихове примене, јесте значајна предметна област опште стратегије. Ефикасно и ефективно управљање државом, руковођење одбраном и стратегијско командовање оружаним снагама претпоставља јасно и потпуно дефинисање система управљања сагласно теорији управљања, прецизну расподелу надлежности и хијерархију органа стратегијског управљања, и разграничење одговорности учесника у одлучивању (политичко и војно руководство) за резултате стратешких одлука. Посебан проблем чини усклађивање савезничке политике и стратегије и израда савезничког ратног плана, као и врховно руковођење савезничким снагама.

Актуелне стратешке концепције и доктрине водећих светских сила, војних савеза и суседних држава и њихов утицај на међународни положај и општу (национална, глобална, државна) стратегију одређене земље такође имају централно место у теорији и пракси савремене стратегије. Неке од њих су нерeалне и мегаломанске, засноване првенствено на замишљеним и савезничким снагама или снагама силе заштитнице, а не на сопственим снагама и ресурсима. У пракси се често примењују тајне стратегије и доктрине, које се знатно разликују од званично прокламованих стратегија и доктрина. Општа тенденција у развоју савремених стратешких концепција јесте њихово упоређивање, приближавање, усклађивање одређених питања која имају општи карактер и унификација по моделу западних сила, као и копирање и имитација иностраних стратегија и доктрина од стране вођства новонасталих држава.

Сједињене Америчке Државе успоставиле су привремену хегемонију у новом међународном и европском поретку, али не и светски монопол, којем теже. Нова глобална стратегија надмоћности и појачаног ангажовања срачуната је на преуређење света и стварање новог униполарног светског поретка, на успостављање и одржавање америчке доминације и светског лидерства и на американизацију и позападњачење света. Глобализација улоге и територијално проширење Северноатлантског пакта и појачани интервенционизам нови су феномени с далекосежним (и опасним) последицама по светски мир и безбедност, па и по опстанак и развој неких малих и средњих сила изван Савеза. Нови офанзивни стратешки концепт интервенционизма, ширења и јачања, односно „мира и партнерства“, „војне претње“ и „управљања кризама“ изван територије Пакта, срачунат је на претварање Савеза у војни сервис Уједињених нација или у „светског полицајца“, који насиљем намеће западне вредности, оружано интервенцијом кажњава „непослушне“ владе и „неподобне народе“ који се супротстављају или ометају успостављање униполарног светског поретка под хегемонијом Запада.

Еволуција или развој стратегије кроз историју такође је веома значајна предметна област опште стратегије. У стратегији има мноштво различитих и неподударних теорија и концепција, од којих су неке

превазиђене и напуштене, док се друге стално усавршавају и развијају сагласно економском просперитету, изменама ратне технике и технологије, повећаној улози људског чиниоца и променама у међународним односима. Познате су стратегије доминације, кризе, локалног рата уз употребу конвенционалног оружја, стратегије локалног рата уз примену тактичког нуклеарног оружја, затим стратегије „ограниченог“ или „регионалног“ рата уз селективну употребу оперативно-тактичког нуклеарног оружја, разне глобалне и регионалне нуклеарне стратегије, стратегије „малог“, народног, револуционарног, неконвенционалног и субверзивног рата, као и стратегије специјалног, обавештајног, електронског и психолошког ратовања, стратегије претњи и застрашивања одмаздом итд. Речју, постоје и развијају се посебне стратегије за вођење различитих врста сукоба, рата и других оружаних конфликта, као и стратегије конфронтације, притисака и претњи употребом силе. Стога општа стратегија синтетички проучава како актуелне стратегијске идеје и теорије, тако и историју стратегијских теорија и концепата, и указује на њихов теоријски и практичан значај.

Примењена или практична стратегија сваке државе у миру проучава потенцијалне противнике и њихове стварне намере, планове и различите сценарије отпочињања спољне војне агресије, као и сопствене одговоре или моделе одбране земље и начине вођења рата (израда оперативно-стратешких планова, односно планова одбране и ратних планова, и слично). У стратегијском планирању и организовању одбране полази се од става да је изненадна агресија најширег обима (или масовна нивазија) на неку земљу, и то на свим војиштима и стратегијским правцима, у садашње време најмање вероватна, али се не сме искључити као могућност. Отпочињање и вођење агресивног рата употребом само мирнодопских војних снага и из њиховог мирнодопског распореда још је мање вероватна могућност, наравно ако доносиоци одлука о одбрани земље озбиљно схвате импликације одговарајућих индикатора оружане агресије и предузму довољне мере одвраћања и сузбијања напада. Могући су и други начини или сценарији отпочињања спољне оружане агресије и ратних дејстава – бомбардовањем и ракетним ударом, убацивањем плаћеничких формација и терористичких група, нападом на флоту, и слично. Најгори сценарио за сваку земљу, који би отежавао ефикасну одбрану, био би несамостална спољна политика, изолационизам, лавирање између великих сила и коалиција, неповерење у сопствене снаге, политички и други сукоби у држави, крупне слабости или непостојање сопствене доктрине за одбрану земље, неспремност одбрамбених снага и слабо вођство, распадање војске и државног апарата, и друго. Ратни план треба да се заснива на начелима целисходности, безбедности, еластичности и интегралности, и мора стално да се ажурира сагласно променама међународне ситуације и стања у земљи.

Општа стратегија, осим наведеног, проучава и проблеме одбране и безбедности који произилазе из унутрашњих слабости државе, њене нестабилности и разједињености и оштрих друштвених конфликта

разне врсте, укључујући сецесионизам, тероризам и побуњеништво, грађанске немире ширих размера, па и евентуални грађански рат, као и методе реаговања и супротстављања тим појавама. Јер, главна претпоставка делотворне државне стратегије, а особито стратегије одбране и безбедности, јесте унутрашња снага и чврстина народа и државе, и њихова слога и јединство пред спољним опасностима и унутрашњим оружаним сукобима, и одлучна решеност да се они правовремено, ефикасно и ефективно предупреду и одврате, сузбију и сасвим отклоне ангажовањем одговарајућих снага и средстава. Тим пре што држава може да изгуби своју независност и суверенитет (па и делове државне територије) путем унутрашњег распадања и слома владајуће политике и система, уз субверзивно деловање неких политичких организација или сецесионистичке побуне, које су најчешће подржане споља средствима дипломатске, политичке и економске силе, а изузетно и војним претњама и притисцима, без непосредног извођења ратних и борбених дејстава или оружаног насиља већег обима. Примењени део опште стратегије у ратним условима бави се управљањем земљом, руковођењем ратом и ангажовањем свих снага и средстава, а пре свега оружаних снага и ратног потенцијала у целини, ради извојевања победе над непријатељем.

Основни проблем савремене генералне или опште стратегије јесте у томе што не постоји изграђена општа и интернационална теорија и одговарајуће теорије средњег обима које су научно утемељене, објективне, реалне, непристрасне и опште прихваћене. Таква наука или општа теорија је специфична и, у ствари, *национална*, а не интернационална (осим савезничке/коалиционе – која је наднационална), а бави се разноврсним проблемима, при чему приоритет имају развој и ангажовање војне силе и свих средстава и извора националне моћи у миру, кризи, сукобу и рату ради одбране и остваривања виталних интереса и циљева које поставља државна политика. Дакле, општа стратегија је емпиријска, нормативна и синтетична наука и вештина државништва, која има задатак да изучи категорије, својства и законитости свог предмета и садржаја испитивања, генезу и еволуцију стратешких теорија, суштину упоредних политичко-војних система и других проблема у целини, да развије способности чланова највиших органа власти за управљање, и да изгради позитиван однос људи према независности и слободи, економском просперитету и одбрани отаџбине. То је, истовремено, и вештина деловања која утврђује систем правила или смернице за управљање државом, руковођење одбраном и за руковођење и командовање оружаним снагама, као и за управљање ратом и стратегијским дејствима. Општа стратегија је средство политике као слободне делатности владања и управљања друштвом помоћу државне власти ради одбране и остваривања државних и националних интереса и циљева применом или претњом употребе силе и целокупне националне снаге и моћи. Полази од чињенице да у светским односима и у међународној политици владају првенствено интереси, сила и моћ, а не право и правда, морал и добри обичаји.

Конституисање или барем концептуализација опште или државне стратегије јесте актуелан научни задатак и друштвена потреба, условљена разноврсним стратешким деловањем и неопходношћу да се ускладе теорија и пракса. Општа стратегија је самостална наука о неколико посебних сфера друштвених односа и процеса, с разумењем и еластичним границама према суседним научним гранама. Може синтетички да се разматра и грана на спољнополитичку, економску, војну, научно-технолошку и друге врсте стратегије. Истовремено, општа стратегија је вештина или умеће државништва, односно инструмент државне политике и политика у извршењу, а обухвата практично стратешко деловање државника и војсковођа или органа стратешког руководства приликом остваривања циљева и програма државне политике путем системских активности и одговарајућих механизма, средстава и поступака.

Општа стратегија је друштвена наука и вештина државништва. Обухвата циљеве, категорије и теорије, одговарајућа средства и снаге за подршку, и путеве и начине њихове изградње и комбинованог ангажовања ради остваривања циљева и програма државне политике. Стратешко деловање као вештина управљања и део државништва треба да буде продуктиван, стваралачки акт, заснован на знању и интелигенцији, смислу за реално и могуће, објективној процени ситуације и односа снага и способности изазивања и обликовања нове политичко-стратешке ситуације сагласно циљевима државне политике. Смисао опште стратегије јесте припрема и рационално и ефикасно ангажовање целокупне снаге и моћи једне државе или коалиције држава за остваривање државних (укључујући и савезничке/коалиционе) интереса и циљева, и да се, истовремено, предупреди и отежа или онемогући остварење стратешких планова противника, или барем да се постигне компромисно решење и избегне неуспех.

Формулисање опште стратегије је сложен процес. У њему се полази од основних државних интереса и циљева и, на основу знања и искуства, трасирају путеве и средства за њихово остваривање. Стратегија решава нове значајне проблеме и противуречне ситуације, а за то су често потребна додатна научна истраживања и синтетизовање постојећих знања и искустава из разних наука и усклађеност између теорије и праксе да би решења била оптимална и остварива. Она треба да буде научна, иновативна, реална и еластична, да уважава дејства међународних чинилаца и укупних прилика у земљи, да осмисли путеве свог ефикасног деловања и да изнађе нова решења у процесу стратешког управљања и реализације државне политике у време мира, кризе и рата. На обликовање и остваривање опште или државне стратегије утичу бројни чиниоци, као што су: величина и снага државе и њен међународни положај, степен економске и научно-технолошке развијености, војна моћ и савезништво, положај и намере и стратешки концепти евентуалног противника, и друго.